

**VYUŽITÍ TECHNICKÝCH
PROSTŘEDKŮ MECHANIZACE A
AUTOMATIZACE PŘI ORGANIZACI
ARCHIVNÍCH SBÍREK
ODBORNÉHO NÁZVOSLOVÍ**

JITKA ŠTINDLOVÁ

- ▶ Kolem roku 1961 *Ústav pro jazyk český* přistupuje k úkolu vybudovat speciální lístkový archív českého odborného názvosloví
- ▶ Měl by zastupovat všechny důležité obory alespoň výběrem základních obecně užívaných termínů, tak jak jsou uvedeny v *Příručním slovníku jazyka českého* a ve *Slovníku spisovného jazyka českého*
- ▶ Myšlenka souborného pohotového uložení názvosloví nejrůznějších oborů je bez moderních technických prostředků prakticky neuskutečnitelná

- ▶ pro archiv odborného názvosloví **nestačí jen abecední seřazení podle termínů nebo jen jeho věcné uspořádání**, ale je nutné stále zaznamenávat vzájemné vztahy mezi názvy, vytvářet odkazy a pořizovat další výtah
- ▶ Má-li mít **archiv význam**, musí být zaznamenán a založen **tříkrát a vždy jen pro jeden účel**:
 - **pro abecední uspořádání názvosloví všech oborů** (zvl. pro lexikografické účely)
 - **pro abecední hesláře názvů jednotlivých oborů** (při práci s názvoslovím některého oboru)
 - **pro pojmové uspořádání odborných názvů jednotlivých oborů** (podklad pro vlastní poznání názvosloví daného oboru)

- ▶ moderní technické prostředky **mechanizace a automatizace** umožňují názvoslovný materiál operativně uložit, aby záznamy jednotlivých termínů bylo možno využít k nejrůznějším účelům a úkolům
- ▶ pro vyřešení úkolu se hodí **stroje na děrné štítky**
- ▶ **děrný štítek** - vedle záznamu shodného se záznamem na normálním excerpčním lístku dovoluje i děrováním na štítku zaznamenat podobu termínu, nejrůznější údaje o něm a třídící znaky, což umožňuje strojní třídění, výpisy, a také strojní abecední řazení

VYUŽITÍ MECHANOGRAFICKÉHO ZPRACOVÁNÍ:

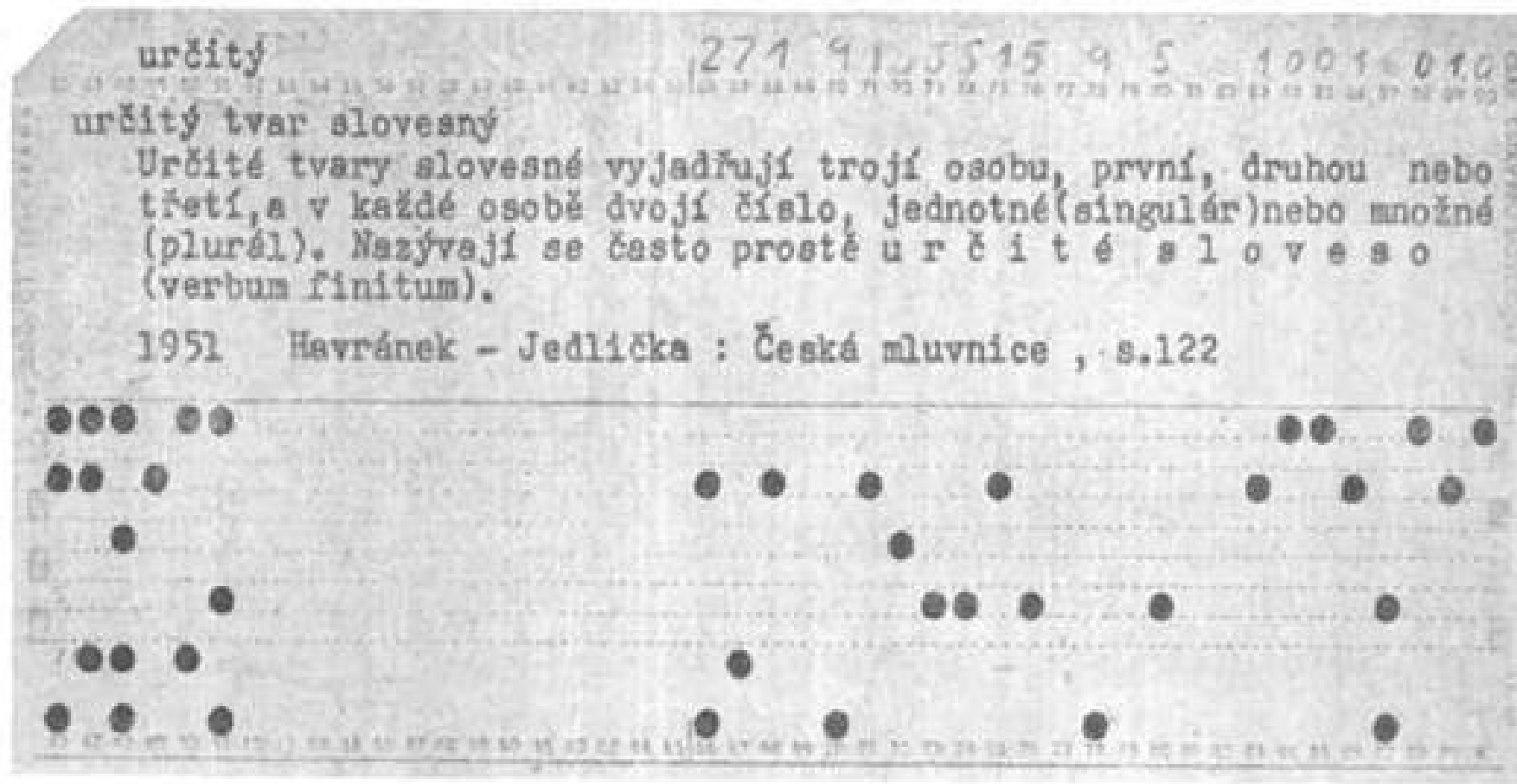
- ▶ mechanograficky zpracované terminologické lístky mohou sloužit k různým úkolům - z celkového materiálu můžeme vytáhnout materiál dílčí
- ▶ umožňuje také konfrontaci a kombinaci nejrůznějších hledisek a tím i řešení otázek programu pro děrné záznamy
- ▶ a také by umožňovalo mezinárodní výměnu a evidenci názvoslovného materiálu - význam: normalizační úsilí, překladové slovníky

- ▶ *V Ústavu pro jazyk český* budou doklady pro terminologický archív zaznamenány na děrných štítcích ve dvou exemplářích - **originálu a reprodukci**
- ▶ **ORIGINÁLY** - bohatší o neděrované údaje (definice, výklady, citáty atd.), budou sloužit jako normální příruční kartotéka i jako archiv dokladů
- ▶ **REPRODUKCE** - bez neděrovaných záznamů, bohatší o terminologická sousloví zaznamenaná děrováním, budou předmětem vlastního strojního zpracování rozsáhlejších prací

- ▶ záznamy budou na devadesátisloupcových děrných štítcích, které se horizontálně dělí ve dvě části
- ▶ horní polovina originálního štítku bude použito jako excerpčního lístku, tj. bude rezervováno pro text, který se nebude děrovat
- ▶ z čtyřiceti pěti sloupců dolní poloviny bude dvacet vymezeno pro abecední vyděrování lexikografického hesla, dvacet pět bude obsazeno kódovanými třídícími znaky
- ▶ jejich záznam bude proveden ručně psanými symetricky umístěnými číslicemi v pravém řádku při horním okraji štítku
- ▶ tyto číselné údaje bude stroj pomocí čtecího zařízení číst a děrovat

ORIGINÁLNÍ ŠTÍTEK,

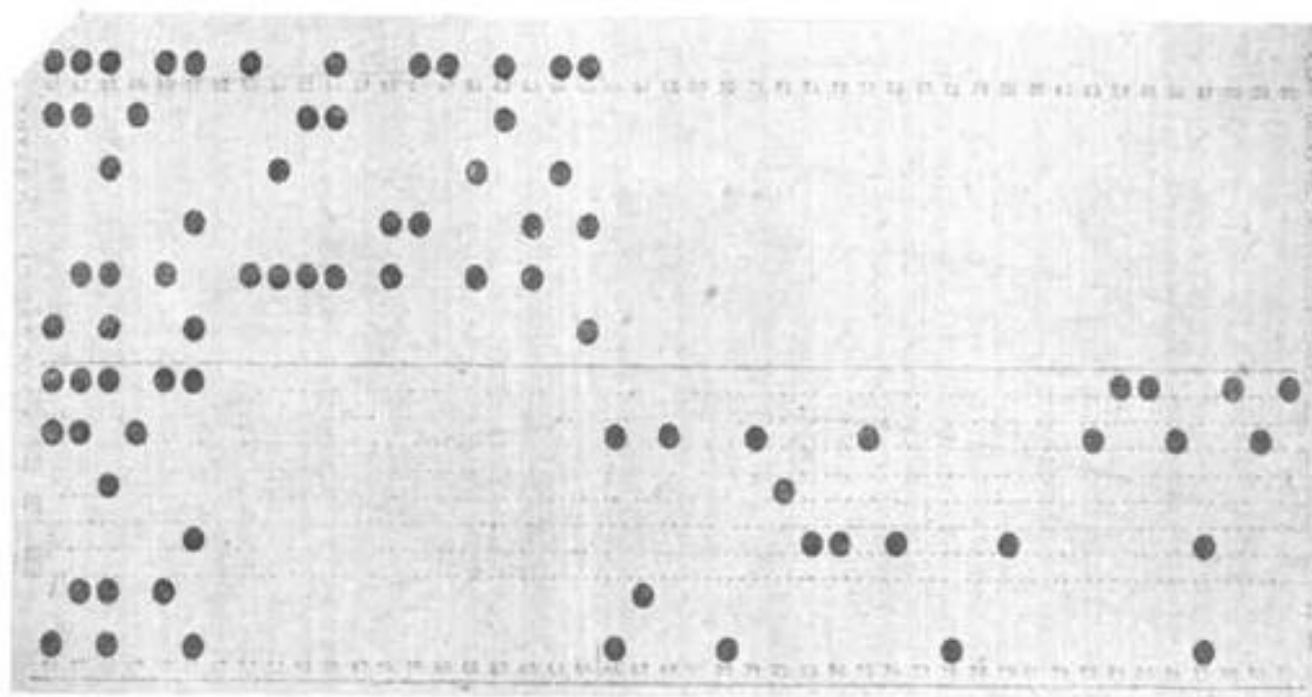
sloužící jako doklad pro děrování a pro manuální užívání v ÚJČ

REPRODUKOVANÝ ŠTÍTEK

sloužící pro vlastní strojní zpracování, obsahuje pouze děrované údaje

- ▶ Horní polovina obsahuje tento záznam: **určitý tvar slovesný**.
- ▶ Dolní polovina obsahuje lexikografické heslo **určitý** a příslušné informace uvedené v klíči (ve sloupcích 66 – 90).

- ▶ teoretické úvahy i praxe ukazují, že mechanizace a automatizace má nesporně velký význam pro veškeré jazykovědné bádání
- ▶ zrychluje a zpřesňuje sbírání, třídění a ukládání materiálu pro vědecké zobecňování
- ▶ umožňuje snadné kombinování nejrůznějších hledisek jazykových, pojmových a praktických

▶ ELEKTORNICKÉ ZDROJE

DOSTUPNÉ Z:

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4806>

zpracovala: Kateřina Plevjaková